

Pidakärlige we ýitgä fransuz nukdaýnazary

Category: Kitapcy, Nukdaýnazar, Publisistika

написано kitapcy | 26 янвря, 2025

Pidakärlige we ýitgä fransuz nukdaýnazary PIDAKÄRLIGE we ÝITGÄ
FRANSUZ NUKDAÝNAZARY

Ysraýylyň demirgazyk, Palestinanyňam günorta ýurtlary bilen bir hatarda ýer almagy bilen global güýç sazlaşygynda bellikülli üýtgeşmeler bolup geçýär.

Fotosurat: Fatima Şbair / AP

Dinamiki yslamy öwrenmek bilen gyzyklanýan fransuz alymy Žil Kepeliň «Genosidler. Ysraýyl, Gaza we Günbatara garşy uruş» atly täze kitaby çapdan çykdy.

Kitap Arap terjime merkezi tarapyndan 2024-nji ýylyň maý aýynda arap dilinde çap edildi.

Kepeliň Gazada bolup geçýänler boýunça öz pikiri bar we munuň

ýokary okuw jaýyndaky işinden kowulmagyna sebäp bolandygyny aýdýar.

Kitap barada aýdanda bolsa, meseleleri «akly-garaly» görnüşde görýänlere okamagy maslahat beremok.

Kitap krizisiň giň, gök zolakda ýarym obýektiv prezentasiýasyny, ony böleklere bölüp, soňra bir ýere üýşürüp, täsiri sebäbe baglanyşdyryp, diýseň kesgitli görnüşde orta goýýar.

Ideologiýanyň ýerine maglumat tilsimini goýýar, bir bölegi mälim, bir bölegi bolsa ýatlanmaga mynasyp ylmy-barlaglaryň we seljermeleriň netijesinde ilkinji gezek üstünden barylýan maglumatlardan doly.

7-nji oktýabrda bolup geçenleriň iteriji güýçlerini has giň çarçuwa, ýagny dünýädäki iki güýjüň Demirgazyk (Günbatar) bilen Hytaýdyr Russiýanyň başyny çekýän Günorta ýurtlary we ösýän orta güýçleriň halkara çaknyşygy başdan geçirýän döwrüni öz içine alýan ramka ýerleşdirýär.

Ysraýylyň Demirgazyk ýurtlary bilen, Palestinanyňam Günorta ýurtlary bilen bir hatarda ýer almagy global güýç sazlaşygynda demografik we ykdysady taýdan belli-külli üýtgeşme bolup geçýär.

Bu has biň baglanyşygyň içinde iki hüjüm bolup geçdi.

Birinjisi, 2023-nji ýylyň 7-nji oktýabrynda bolup geçdi we bir bölegi hadtsany jümle-jahana göni efirden beren wideokameralary alyp barýan agressorlar tarapyndan sesli we wideogörnüşli köpçüligiň dykgatyna ýetirildi.

Munuň özi ysraýyllylara gandöküşligiň aýylgançlygyny ýatladýan hadysa boldy we Günbatardyr fransyz jemgyýetlerinde ýiti täsirleri galdyrdy.

Fransuz jemgyýetçiligine aýratynam radikallaryň Fransiýadaky birden köp terrorçylykly aktlaryny ýatlatdy. Şonuň üçinem başky hepdelerde adam ýitgilerine we jebir çekenlere garşy duýgudaşlyk döredi.

Ysraýylyň deňizde, howada we guryýerde raýatlary nyşanalaýan rehim-şepagatsyz garşylygy bolan ikinji hüjümi bolsa has köp adam ýitgisi, has gorkunç agressiw hadysalary we has açlykdyr ýok etmeler bilen gutardy.

Bulam ýörgünli duýgudaşlygyň çaknyşygyň taryhynyň ganlary bilen ýazylan ezilen halkyň goldanmagyna ýönelmegine sebäp boldy.

Gilles Kepel

HOLOCAUSTES

Israël, Gaza
et la guerre
contre l'Occident

PLON

Awtor 2021-nji ýylyň Manhetten teraktyndan soň 7-nji oktýabry ýatladýar.

Şol gün Bin Ladin şuny jar edipdi:

«Gökleri beýgelden Allanyň adyna ant bolsun. Palestina howpsuz ýagdaýa gelyänçä ABŞ-nyň hem başy belada bolar!»

Kitap Palestinadaly çaknyşygy uzak wagtlap çaknyşyp gelyän taraplaryň teologiyany syýasat bilen garmagynda görýär.

Ysraýyllaryň aglaba bölegi ylahy haka ynansa, palestinalylaryň aglaba bölegi-de ylahy ýeňişe ynanyar.

Awtor Ysraýylyň geçmişde birnäçe güne, birnäçe hepdä çeken köp sanly uruşyna öwrülip seredýär we häzirki bolup geçýän wakalaryň şolardan düýpgöter tapawutlydygyny aýdýar.

1967-nji ýylyň urşunyň arasynda ABŞ giripdi. 1973-nji ýylyň urşunda Saud Arabystany patyşalygynyň nebit geçirijilerini kesme babatdaky pozisiýasy kесgitleýji rol oýnapdy.

Häzir bu uruş onunjy aýna girdi. Şol bir wagtyň özünde ne ýaraglar dymandan soňam örän uly netijeleri döretjek içerki çaknyşyklaryň içinde bolan Ysraýylam ýeňiş gazanyp bildi, ne-de «Hamasyň».

Awtor «Hamasyň» toparlaýyn gurluşyny-da mälüm edýär we iki liniýadan emele gelendigini aýdýar.

Birinjisi, käbir ýurtlaryň üpjün edýän maliýe goldawlarynyň deregne, ABŞ bilen gatnaşyklary dowam etdirmäge meýilli syýasy liderlik. Awtoryň pikiriçe, munuň özi «Ihwanyň» («Musulman doganlar» guramasynyň» manýowrçy liniýasydyr we (awtoryň atlary we sanlary bilen agzaýan) pullary bilen arkaýyn bolup geçýär.

Ikinji liniýa bolsa, Eýranyň Rewolýusion gwardiýasynyň liniýasyna meňzeş içerki liderlikdir.

Awtor Sinwaryň 2017-nji ýylda Eýrana ýakyn durýan «Al-Mayadeen» teleýaýlymyňa beren reportažynda «Kuddus güýji» goşun bölüminiň serkerdesi Kasym Süleýmanyň «Hamasa» berýän çäksiz goldawyna ýşarat edendigini ýatladýar.

Şol bir wagtyň özünde (Mossad tarapyndan 1995-nji ýylda Maltada öldürilen) «Yslamy Jihat» toparynyň gurusy Fethi el-Şikakiniň hem-ä Hasan el-Benna, hemem Homeýnä bagyşlap ýasan «Homeýni. Yslam alternatiwasy» kitabyna-da ýüzlenýär.

Kitap bu ýerde «Hamasyň» ikinji liniýasy we şol bir wagtyň özünde «Yslamy jihat» bilen Eýranyň (Rewolýusion gwardiýasynyň) arasynda organiki baglanyşyk bardygyny pikir edýär.

Eýranyň bolsa Liwandaky «Hizbullah» bilen organiki baglanyşygy bar. Awtor «Hizbullahyň» 7-nji oktýabr wakalary boýunça öňünden habarlydygy barada aýdylýanlary ýalana çykarandygyna ünsi çekip, bu tutuma çemeçil (!) özüni aklama hökmünde baha berýär.

Birnäçe aýa çeken ölüm howply çaknyşyklaryň yzyndan Ysraýylyň raýatlaryny goramak meselesinde onçakly güýjüniň ýokdugy belli boldy. 7-nji oktýabr wakalary boýunça öňünden habarlydygyna garamazdan, duýduryşlara pitiwa etmedi.

« Hamas » bilen Palestin hökümetiniň arasyndaky içerki oňsuzlyga we ilkinji liniýa (syýasy liderlik) bilen mälim edilmeýän ylalaşyklara bil baglaýan Ysraýylyň goşuny radikallaryň islegi bilen Günbatardaky ilatly punktlaryny goramaga we giňeltmäge yöneldi.

Awtoryň näme diýmek isleýändigine düşünip bolýar: Eýran we ABŞ çaknyşygy çözüjek bolanoklar-da, dolandyryjak bolýarlar. Çünki birinjisi yzyna eýerijilerini indiki maksatlary üçin elinde saklajak bolýar, ikinjisi bolsa ýaranyna täsir edenok.

Jemläp aýdanymda, ýokardakylar bu kitapda ýerleşdirilen maglumatlaryň we analizleriň gysgaça beýanydyr, emma gyzyklanýanlar kitaby hökman okasynlar.

Dr. Muhammet RUMEÝHI,

Kuweýt uniwersitetiniň sosiologiýa professory.

Ýekşenbe, 23.06.2024 ý. Publisistika